

PROTOTULU ROMANU.

DIARIU BASERICESCU

SCOLASTICU si LITERARIU.

*Buzele proto'ului voru pazi sciinti'a si lege toru
cercá din gur'a lui. Malach'a c. II. v. 7.*

Nrulu XIV.

15. JULIU.

An. IX. 1883.

Tractatu **din Catehetic'a crestina.**

IV. Metodulu cateheticu.

(Urmare.)

II. Modificarea intrebariloru.

Catechetulu trebuie se fia acasa nu numai in artea de a pune catecumeniloru intrebari potrivite, ci totu-odata acestea se le scia si schimbá ori modificá, candu cere trebuinti'a. Si acést'a póte se intrevina in dóue casuri, anume: a) candu intrebarile 'su puse *pré grele*, incatu nu-su in stare pruncii a le resolví. b) candu pruncii respundu séu mai corectú disu, recitéza respunsurile din carte (de rostu) ori reproducu din cuventu in cuventu cele díse de catechetu, asiá incátu acést'a se póte indoi, cá pruncii precepu ce'a ce recitéza.

a) Este intrebarea pusa *pré grea*, incátu pruncii nu-su in stare a respunde, atunci catechetulu trebuie se cerce numai decátu dupa cauza si apoi dupa acést'a se-si modifice intrebarea. Ér' caus'a nerespunderi prunciloru jace séu in intrebuintiarea cuvintelorú necunoscute prunciloru séu in pucinele lorú cunoscintie si de aci in defectulu cugetarei logice. In casulu antaiú vá suplení catech. cuvintele necunoscute cu altele cunoscute prunciloru; in alu doilea va descinde catech. la cunoscintiele prunciloru ori se va incercá ai chiarificá prin intrebari accidentali si prin esemple potrivite din cerculu lorú de miscare ori si prin punerea inaintea ochiloru prunciloru a lucrului contrariu dela ce'a

ce se întreba, d. e. ce se sântîmu noi candu vedemü pre deaprópele nostru fericitu? dorere? — nu? ce dara? — Pe calea acést'a aflamu adese-ori pre Socrate. Candu invetiachelulu lui nu-lu póte pricepe iute i aduce indata unt esemplu, o parabola séu i pune o întrebare cu totul contraria, pentru de alu lasá se privésca cá sí într'o cauitátóre cea ce vre se-i sadésca in minte.

b) Candu pruncii reproducu respunsulu din cáventu in cáventu din carte séu recitéza cuvintele catechetului, sí acést'a se indoesce, ca pricepu ce'a ce recitéza atunci se modifice numai unele cuvente din întrebare, d. e. subiectulu, predicatulu, obiectulu ori copul'a, séu sí întrebarea întréga inse asiá, încátu tótusi se-i remana acel'a-si intielesu. Esemple nu mai aducemu pentru acestea dóne casuri convinsi, cá ori si care invetiatoriu ne va pricepe.

III. Respunsurile catecumeniloru.

a) Precátu de momentósa este formarea întrebárilor, chiar' asiá este sí apretierea respunsuriloru prunciloru, pentru cá dupa acestea se judeca de regula sí acelea. Catechetulu, carele ingramadesce numai întrebári preste întrebári fara de a folosi respunsurile primite pentru scopulu seu va prestá séu puçinu séu nemicu. *Ce'a ce dîce prunculu este cinosur'a pentru ce'a ce trebuie se dîca catechetulu* — este unu principiu didacticu vechiu. Numai din respunsuri póte judecá catechetulu cá pre ce trépta de desvóltare mentala sta prunculu? Cá unde este inca intunereca séu celu puçinu umbra in mintea pruncului? Cá intru cátu si-a ajunsu catechetulu scopulu instructiunei ori cá cátu de departe stá de acést'a?

b) Precátu e de anevoiósa întrebuintiarea corecta a respunsuriloru in instructiune, pre atátu e sí de greu a si ó insusi omulu asié, încátu se póta dîce, cá se afla in trens'a in elementulu seu bunaóra cá paserea in aeru séu pescele in apa. Respunsurile primite 'su de cele mai multe ori confusa, intortocate, ba sí neglióbe, încátu neci pre de departe nu te-ai acceptatu la densele. Acum'a in atari impregiurari a te scí aflá acasa, a descoperí cu repediunea fulgerului caus'a, sí a-ti modificá iute dupa acé'a întrebarea

asié, câtu pruncii însîsi cunoscîndu-si retacirea sè se lumineze sî prin tóte acestea a nu te departá dela scopulu instructiunei, ci din contr'a a te totu apropiá de densulu, éca problem'a cea mai grea a catechetului cá sî a docentului.

Altcumu respunsurile prunciloru trebue se le primimu din mai multe puncte de vedere, sî anume: 1) Din respectulu *tractarei*, 2) alu cuprinsului (ideiloru) 3) alu formei seau espresiunei ideiloru. In respectulu *tractarei*, seau cá nu se dà nici unu respunsu, seau ca se capeta respunsu; ér' in privinti'a *cuprinsului*, respunsulu seau e adeveratu sî corectu, seau e numai in parte adeveratu, ori e adeveratu in sine dar' nu e potrivit, seau in fine e falsu sî de totu necorectu fiindu intorsu, absurdu chiar' ridiculosu. . . . Sî in fine in respectulu formei, respunsulu póte fi bnnu sî potrivit, dar cuvintele sî ambigue (cu dóue intielesuri) ori chiar' nepotrivite. Pentru cá se se póta orientá catech. in privinti'a acést'a, vomu lăsá se urmeze aci unele inviatuni corespundiátorie.

1) *Candu nu capeta catech. nici unu respunsu.* Caus'a se o caute atunci catechetulu seau in sine seau in prunci. Vá fi elu caus'a a) candu va intrebá despre lucruri, cari pestrecu cu totulu mintea prunciloru, ori sî atunci candu intreba dupa lucruri, cari le ar' poté pruncii pricepe numai dupa multe intrebari accidentali deslusítorie; d. e. Care e supremiulu principiu alu moralitátei? b) Candu pune intrebari obscure, nedeterminate, ori pré scurte ori pré lungi; d. e. Ce nelinicesce consciinti'a nóstra? Cumu se sentiau fratii lui Iosifu? Cine s'a suitu la ceriu? etc.

Voru fi catecumenii caus'a neurmarei respunsului, candu a) 'su timidi, b) nepreceptuti, c) neatenti, d) incapatînati.

a) Cu cei timidi ori sfiiciosi, vorbésca cu cuvinte blande, se silésca a le câstigá increderéa prin bunavointia, si mai vertosu nu permita risulu celoru alalti preste respunsuri nepotrivite.

b) Pre cei mai greoi ori nepriceputi, intrebe-i asiá, încátu se póta respunde numai cu „da“ seau „ba“ d. e. Este omulu moritoriu? („da“). Sî cá se se deprinda baremi in catva in cugetare, pretinda dela ei totu-deaun'a respunsuri intregi d. e. Respunsulu dupa intrebarea de mai susu vá fi: Omulu este moritoriu. Seau dupa ce pruncii au

respunsu afirmativu, — i întrebe dupa partile propusa-tiunei, d. e. Cine e moritoriu? Cum e omulu? Bá la atari prunci póte pune si intrebari disjunctive, d. e. E omulu moritoriu ori nemoritoriu? Seau mai antaiu vá potea catech. insusi raspunde ori vá lása se raspunda altu pruncu mai priceputu întrebarea si apoi pre cei mai slabuti-i vá lása se o repetiasca. Asemenea vá poté aduce inainte mai multe casuri concrete mai recente, d. e. ce s'a intemplatu acumu e septamân'a cu fratele teu celu mai mare? (a moritu.) Si ce s'a intemplatu acumu e anulu cu mosiulu teu? (si elu a moritu.) Eri pe cine am ingropatu? (pre vecinulu lui N.) Pentru ce lamu ingropatu? (Si acest'a a moritu.) Vedeti, cu totii trebue se morimu pre rondu. Asiá dara cumu este fia care omu? (moritoriu.)

c) Déca n'au respunsu pruncii din lips'a de a t e n t i u n e se cerce catechetulu, óre acést'a nu deriva din incordare pre mare a facultatiloru sufletesci, ci din petulantia ori din aceea ca s'a jocalu prunculu? Déca tacerea deriva din caus'a prima, se li se ierte gresiél'a, si prin esortari blande se se provóce la atentiune; in casulu alu doilea póte mustrá mai aspru ori mai pucinu pre elevi dupa impregurarile locali si, individualitatea lor.

d) Déca in urma pruncii nu respundu din incapatî-nare (din trutiu?) ceea ce se va intemplá fórte arare ori déca catechetulu vá fi la înaltîmea misiunei s'ale, — desî in casulu acest'a prunci respectivi pórtá mare vina, totu-si catech. nu-i tractéza nici odata dupa cumu aru meritá, anu-me vá fi destulu a-i ficsá cu cautatura aspra — despre-tiuitória; pre cându cu cei alalti vá vorbí pretinesce cu facia deschisa, pre cei incapatinati-i vá trece cu vederea tempu mai indelungatu de si se voru insinuá la respunsu.

2. Cându capeta catechetulu respunsu dreptu corectu.

In casulu acest'a nu se vá indestulí catech. numai cu respunsulu datu, ci se cerce óre urmat'a resp. numai din memoria? óre scie ce díce prunculu? óre n'a gâcitu numai? óre nu i-a spusu cinev'a? Aci póte procede in modulu urmatoriu:

a) Pre prunculu ce se siede mai departe in scaunu lu chiama la sine si modificându întrebarea-lu lase se mai res-

da odata. Seau-lu lase se-i aduca unu exemplu potrivitu respunsului d. e. respondiendu prunculu ca ce e virtutea? — lu vá lăsá se-i numésca cutare virtute. Ba — i póte pune catech. sí intrebari de cuprinsu contrariu, ori se-i aduca exemple contrarie, si daca prunculu se scíe orientá si remane pre langa respunsulu odata datu, e semnu ca ceea ce a respunsu, intru adeveru si scíe si precepe ce díce.

3. *Cându respunsulu e dreptu sã bunu numai in parte*, atunci ce e bine, se apróbe si se se indestulésca cu aceea, sí din vre unu cuventu cuprinsu in respunsulu bunu se conduca pre pruncu prin intrebari ulterióre potrivite a întregi respunsulu. Ori se aduca in ainte vre-o intemplare potrivita pentru de a reflectá pre prunci la partea ce lipsece din respunsu; seau intrebe pre prunci directe dupa părțile ce lipsescu d. e. capatându respunsulu: omulu consta din corpu. Catech. vá întrebá aretându d. e. la banca. Óre banc'a acést'a nu e inca unu corpu? Óre pentru acea sí banc'a e unu omu? Ori intrebe catech. din istori'a biblica capitulu despre crearea omului celui de antaiu, Csi-i reflecteze pre prunci la cele dóue parti principali ale omului. Ori intrebe deã dreptulu, ca ce a insuflatu Ddieu corpului lui Adamu facutu din lutu? etc. Déca din contra aducu pruncii in respunsulu loru mai multu decatu li se cere d. e. Déca la întrebarea: „Cum numimu faptele, ce le impune preutulu pecatosului dupa marturisire?“ ar' respunde cu, „pocaintia“ in locu de „canonu“ seau facere de destulu, — atunci formandu si cath. din respunsulu generalu întrebare nóua descinda in modu analiticu erotematicu pâna ce ajunge, respective determina luerulu despre care a întrebatu antaiu.

4. *Cându respunsulu e bunu (adeveratu) in sine, dar' nu e potrivit*, obiectulu seau materi'a ce se pertractéza, d. e. déca la întrebarea: „Ce se vá intemplá celui lenesiu?“ ar primí respunsulu: „vá mori“ in locu de „vá fi nefericitu,“ atunci respunsulu nepotrivitu se-lu aduca catech. in legatura cu vre-o impregiurare, de la carea se póta trece cu usiuratare la conceptulu respective respunsulu aseptatu. Ori se se desface respunsulu nepotrivitu in p artile s'ale sí se i se aduca in ainte momentele din cari se véda pruncii ca respunsulu datu nu se potrívesce la întrebarea pusa; apoi din părțile sale se se condnca pruncii a

vedé, cà cumu trebuiau se respunda, si cà pentru ce respunsulu datu mai înainte nu a fostu la locu. Asia pentru de a aretá, ca respunsulu datu — la întrebarea de mai susu, nu e la loculiu seu, vá poté întrebá catech. cà óre nu voru trebuí se móra odata si ómenii cei mai diliginti. Si dupa ce va fi vediutu catecumenulu, cà respunsulu seu in sine adeveratu, nu se potrivesce cu întrebarea pusa, 'lu reflectéza catechetulu la urmarile cele rele ale lenei, si 'lu conduce prin întrebări de respunsulu poftitu.

5. *Candu respunsulu e falsu, asia dara nu numai cà nu se potrivesce cu întrebarea pusa, ci din contra — nu póte stá de locu, fiindu cà legatur'a dintre subjectu si predicatu e nenaturale d. e. in respunsurile întrebárilor urmátórie; „La ce are se se astepte furulu (insielatoriuulu)?“ — „Furulu este fericitu.“! „Dár' omulu celu virtuosu?“ „Omulu virtuosu este nefericitu!“ „Dupa ce va judecá Ddieu pre ómeni?“ — „Toti ómenii voru merge dupa mórte in iadu.“ etc. In casulu acest'a siléscá-se catechetulu a affá caus'a, originea întrebării false sí apoi dupa aceea se se indrepte respunsurile false. Déca inse nu póte sciricí caus'a adeverata a atari respunsuri, atunci catechetulu vá analisá — prin întrebări potrivite — conceptulu (subjectulu) din tóte punctele de vedere se întielege cà asiá cá se-'lu pricépa pruncii cumu se cade, — din cari apoi aretându întielesulu întrebării sale, vá aretá totu odata sí motivele din cari respunsulu datu de elevu e chiar' contrariu întrebării sale.*

6. *Candu respunsulu e întorsu, absurdu ori ridiculosu.*
a) Caus'a respunsului *întorsu* póte fí ori frica ori neatentivune ori si nepriceperea obiectului, dupa care intréba catechetulu. Cumu are se se pórte catech. cu pruncii fricosi ori sfíciosi si cu cei neatenti s'a aretatu mai susu; ér' deca observa ca pruncii n'au idejá despre obiectulu întrebatu, se vá ingrigi a-le procurá informatiunile (intuitiunile) de lipsa despre acele pre calea intuitionarei directe, deca este obiectu concretu seau prin cutare istorióre etc. deca esste obiectu abstrasu. b) Isvorulu respunsurilor *absurde* este séu stupiditatea ori nerodi'a, usiurinti'a de minte, ingamfarea ori increderea pré mare a elevului. Déca respunsulu absurdu provine din nerodia d. e.

„Vertutea este pecatu,” atunci — catechetulu vá reflectá pre prunci cu blandetie, modificandu intrebarea asia cátu prunculu se-o póta respunde cu „da.” seau „ba.” Cu cei cari respundu din petulantia (usiorintia de minte) vá fi seriosu sí dupa impregiurari i vá mustrá aspru. In urma déca resp. absurdu 'si are originea în superbí'a elevului, atunci catech. 'lu vá rusíná prin aceea, cá aceeași intrebare o va lasá se-i o respunda prunci mai micuti ori mai slabuti.

c) Fatia cu cei cari dau respunsuri *ridiculóse*, precumu ar' fi d. e. la intrebarea: „Poteai tu se faci stele stralucitórie cá cele de pe ceriu?” — „Poté” Din ce si cumu? („Din hártiá auria.”) Catechetulu vá fi *seriosu*, pentruca in casulu acest'a indatá-si vá incetá risulu. Pre lángha acésta se nu se intrerumpa, ci se-si continueie vorbirea, întretîeséndu vre-o istorióra potrivita pentru ca asia se subtrage atentiunea celoru mai multi prunci dela obiectulu de rísu indreptendu-se la cuvintele catechetului. Ba póte se accentueze catech. din respunsu partea ori cuventulu care — nu e ridiculosu; dícundu: „Tu ai respunsu bine!” Acésta aprobare strapune pre prunci in mirare si i face curiosi a audí ca se póte aflá bunu in respunsulu. de care cu toti trebuira se rída. Decí catechetulu tacádu cuvêntulu celu potrivit din respunsulu ridiculosu 'si forméza din trênsulu alta intrebare sinonima ori baremu aprosimativa celei de mai nainte, la carea se póta cu usiurintia respunde ma nici se nu póta respunde altcumu, decátu cumu trebue.

(Va urmá.)

V. Gr. Borgovanu.

Temeiulu vertutiei.

Intr'a vertutiei gradina trebuie in capetaniu
Pomulu celu scumpu alu rabdarei se se afle mai antaniu.
Si deca dein intemplantare nâtur'a nu lu va dá,
Trebuie ori cum se faca omulu insusi al' plantá;
Cá se prenda radecine: se nu incete al' stropi,
Cá a patimeloru para se nu-lu pota vestedi
Apoi verfurile inalte se le taie neincetetu,
Cá se se inramureze, si se fie mai plecatu,
Si radecine se intenda cátu mai aduncu in pamentu,

Cá nu cumva se lu restórne nece vreo fortuna neci ventu ;
Cá nece chiaru in tempulu érnei se nu póta degerá,
Desi verdeti'a atunci tota i s'a scuturá.
Numai asia póte omulu sperantia plena nutri
Cà dîsulu pomu primavér'a prea frumosu va inforí,
Va creşce in placut'a vera, se va face ramurosu,
Si tomn'a cu indestulare, si-a dá fructulu prea gustosu.

De A. Pannulu.

Necesitatea si modulu de a se infintiá bibliotecii la sate.

(Fine.)

Saténulu romanu pâna cându nu vá avea biblioteca ; pâna atunci totu-déun'a vá crede, cà tunetele suntu produse de Ilie, cà trasnetulu este indreptatu asupr'a duchului necuratu, cà strigóele iáu laptele vaciloru, cà déca dórme cinev'a in câmpu si 'lu incungiura „Elele,“ devine schilavu si alte multe bazaconii. Fára biblioteca poporulu nostru nu vá ajunge a face deosebire intre plugulu celu romanescu si intre plugulu — masina din dílele nóstre ; fára biblioteca saténulu nostru vá privi in balonu mai multu o aparare diabolésca decátu iscusintia omenésca. Este greu a capacítá pe omulu de rëndu, cà gimnasticulu sau scamatorulu istetiu nu are spiridusiu, nu scie cu draculu. Plugariulu romanu fára biblioteca vá ajunge cu anevoia la acea stare, incátu se-si dea de buna voie pe baiatulu seu la ciobotaria. Trebue multa ostenéla, pentru-cá sè se induplece economulu de rëndu a-si luá pe baiatulu seu dela córnelé plugului si a'lu face se negustorésca cu ríze, cu margele, cu arniciu si cu alte bagatele, cu cari se inavutiesce de pe spatele lui altu nému de ómeni.

Cu ajutoriulu bibliotecei satesci, baiatulu esítu din scól'a popurala aru avea ocaziune de a repetí cele invetiate, de a merge treptatu inainte si de a ajunge acolo, cá in vârsta de barbatu se intieléga, cá viétí'a nu se póte sustínea numai cu ajutoriulu plugului si alu cósei, ci si cu alu maestriei, alu negustoriei, comerciului, alu indusiriei, inventiaturei si alu sciintiei ; a ajunge acolo incátu se vada cà

plugaritul nu se radîma mai multu in cobz'a omului si in cerbici'a boului, ci este usioratu astadi prin o multime de unelte practice si de masini, cã maestriile suntu nenumerate cã negustoriile se potu incepe cu eruceri si potu ajunge la dieci de mii, cã din opinca se pôte redicã la vladica; a ajunge acolo, incãtu se vadia cã sãsul nu e stapãnu, jidovulu nu e jupãnu ci totî suntu de o potrivã; a ajunge acolo incãtu se pricepa cã tunetele si trasnetele suntu nescce fenomene ale firei, scamatori'a o deprindere ridicata la o inaltîme a istetîmei si joculu „Frumóselor“ o trecere grabnica din o temperatura intr'alt'a, seu o impedecare a circulatiunei sãngelui: cu unu cuventu, cu ajutorulu bibliotecei omulu dela sate aru ajunge a vedea si elu ce se petrece in jurulu seu, aru vedea mersulu omenimei si pricepãndu acestu mersu, si-aru indreptã si elu pasii sei dupa elu.

Bibliotec'a satésca aru fi poterea care aru pregatî pentru viétia pe baietii pasîti din scõla, dar' necapabili inca de munca materiala, ea aru procurã mãngaere betraniloru gãrboviti de povar'a aniloru si i-aru face adeverati intielepti ai poporului, ea aru invetiã pe ómenii harnici de munca, cumu se lucre ern'a-vér'a in modu rentabilu, ea aru dá minte betîviloru de a se parasi de patim'a cea blastamata si a se adapã din isvorulu celu dulce alu inventiaturei; ea aru aruncã la o parte pe lipitorile cari sugu la sîmulu poporului, cã aru invetiã pe poporu a-si folosi drepturile garantate; ea aru indepartã simplicitatea modulu de vetiuire si aru indemnã pe femei'a romana a pergatî bucate potrivite gustulu omului; ea aru face pre poporu se créda, cã trupulu mortu este pamentu si nu se mai pôte face strigoiu sau pricoliciu, in sfirsitu ea l'aru aduce acolo, incãtu facãndu capabilu de a pipái rezultatele culturai, si ale civilisatiunei adeverate, cã si Tom'a se dica: recunosc cã a trecutu viétia lui „asi'a m'amu pomenitu“ de astadi inainte; pentru cá se fiu viu credu in „Luminézate si vei fi.“

Espuse folósele impreunate cu bibliotec'a saténului romanu, urméza indicarea calei celei mai practice pentru infintiarea acestoru biblioteci.

Bibliotec'a —dupa camu amu aretatu — are se desvólte elemente cãscigate in scóla, ea este o continuare a scólei. Din acestu reportu strínsu între scóla si biblioteca urméza, cá scól'a si bibliotec'a suntu surori de cruce, urméza cá ele suntu nedespartíte un'a de alt'a. Bibliotec'a deci cá parte întregitóre a scólei, are se fie totu-déun'a in edificiulu scolaru. Admittendu acestu reportu, trebue se admitemu si urmãrile ce resulta. Invetiatoriulu este omulu scólei, elu este mai in totu-déun'a proprietariulu provisoriu alu edificiulu scólei, elu e respundietoriu de mobilele din scóla, elu care se ocupa mai multu in satu cu (cartile), cu studiulu si prin urmare elu cunósce mai bine cartile, lueru firescu cá elu este persón'a cea mai potrivita din satu pentru imbracarea (postului) functiunei de bibliotecariu.

Antãi'a urmarea a reportului celui întimu d'între scóla, si biblioteca este: cá invetiatoriulu se fie bibliotecariulu naturalu alu bibliotecei satesci.

Fiindu-cã invetiatoriulu, pentru cá se-si implinésca oficiulu seu invetiatorescu cu demnitate, are trebuintia de a cetí cãrti si de a se cualificá fãra intrerupere in oficiulu seu, nimicu nu aru fi mai bine venitu pentru elu, decâtu functiunea de bibliotecariu. Invetiatoriulu cu agiutoriulu bibliotecei, aru córespunde cerintieloru scólei moderne, fãra jertfe din modest'a s'a léfa. In scihimbu pentru folosirea bibliotecei satesci, invetiatoriulu s'aru poté obligá usioru la sarcin'a de bibliotecariu, fãra nici o remuneratiune bãnésca, fãra plata.

Astfeliu fiindu lamuriti in privinti'a localului bibliotecei si in privinti'a manipulantului, urméza a ne clarificá asupr'a starei ei administrative.

Bibliotec'a este parte scólei, ér' bibliotecariu naturalu este invetiatoriulu; este deci numai o urmare firésca, cá bibliotec'a se fiaa pusa sub aceeasi auctoritate, sub aceleasi foruri, sub cari este si scól'a insasi si invetiatoriulu.

La sate, respective in comunele bisericesci, comitetuiu, respective epitropi'a este persón'a morala indatorata a administrá fondurile bisericesci, scolare si foundationale; este

lucru convenabilu dar', cá totu áceste corporatiuni, in in-
 ticlesulu unoru regulamente, eventualu concluse sè se in-
 sarcineze a administrá si fondurile bibliotecei satesci. Co-
 mitetulu va propune càrtile ce suntu de a se procurá, elu
 va supravéghiá asupr'a bibliotecei—si a bibliotecariului, elu
 vá impune pedepse la casu de perderea cartiloru si in sfir-
 situ, in considerarea impregiurariloru locale, elu va hotari
 asupr'a modului de contribuire la fondulu bibliotecei. Pentu
 modulu de contribuire stau la dispositiune mai multe carari,
 prin cari se potu aduná midiulóce pe sam'a infintiarei si
 apoi a sustinerei bibliotecei. Aceste midiulóce potu fi obli-
 gate si benevole. Intre cele dintâiu cade: incassarea unoru
 tacse amesurate starei materiale a poporatiunei, cu ocase-
 usea inscrierei fie-carui elevu si contribuirea anuala a fie-
 carei familii cu câte 3 copuri de grâu, eventualu de mustu
 de vinu, respective contribuirea cu acele midiulóce materiale,
 cari suntu mai lesnicióse respectivei comune. Stringerea bu-
 eateloru si adunarea mustului — pentu usioritatea poporu-
 lui — se se întemple totu-déun'a totm'n'a ér' viuderea loru,
 totu-déun'a atunci, cându voru avé pretiu mai mare. Bucatele
 si mustulu se voru pune pâna la vëndiare acolo, unde va
 aflá comitetulu cu cale; ér' vendute odata, banii incassati
 se voru folosi spre procurarea de càrti, eventualu spre pa-
 strare cu interese si dupa impregiurari si spre prenumera-
 rea foiloru cari se voru afiá mai potrivite. Midiulóce bene-
 vole suntu: contribuirile preste midiulócele statorite si obli-
 gate si donarea de càrti din partea unui sau altui sa-
 ténu.

In privinti'a procurarei càrtiloru, comitetulu vá pur-
 cede totu-déun'a in modu treptatu si cumpetatu. Treptatu
 asi'a: cà va incepe cumperarea cu acele càrti cari suntu
 mai folositóre, cari suntu mai neincungiuratu de trebuintia.
 Cu cumpetu asi'a: cà la cumperare totu-déun'a se vá aco-
 modá poteriloru materialu-banesci disponibile.

Firescu aru fi rëndulu càrtiloru de cumperatu: a) càrti
 de cuprinsu economicu-agronomicu; b) de cuprinsu industri-
 alu-comercialu; c) de cuprinsu religiosu-moralu; d) de cu-
 prinsu geograficu-istoricu; e) de cuprinsu fisicu-naturale, si
 in sfârsitu f) càrti de cuprinsu literariu-nationalu.

Cu ajutoriulu cărtiloru economico-agronomice, saténulu nostru va ajunge a cunósce sistemele cultivarei paméntului, a cunósce plantele cele mai folositóre si rentabile; va ajunge a dá o cultura mai rationala paméntului, va cunósce uneltele cele mai potrivite, cu unu cuvènta, va ajunge acolo cá pe lângá aplicarea unui cvantu micu de putere fisica, dar' mai multa inteligentia — se realizeze o stare materiala cu multu mai buna, decumu are astadi, pe lângá cultur'a actuala a paméntului.

Cu ajutoriulu cărtiloru de cuprinsu industrialu va ajunge saténulu romanu a cunósce, cá: o piele in pretiu de 10 fl. prefacuta in nesce hamuri frumóse sau in nesce manusi fine, se vá ridicá la unu pretiu de 200 si 300 fl., cá 100 manusi de cânep'a, in preciu de 5 fl. prefacute in nesce servete si meseritíe frumóse se vá ridicá la 100 fl., cá 100 ocá de lâna in pretiu de 100 fl. prefacuta in postavuri, eventualu vestminte frumóse, se vá ridicá la 500 fl.

Cu ajutoriulu cărtiloru de cuprinsu comercialu saténulu vá ajunge a vedé, cá din ríze si margele póte se ajungá la stare de mii de fiorini, cá negociulu cu póme si vite nu este cu putintia numai la orasiulu invecinatu, ci chiaru si in locurile cele mai indepartate, in acele locuri, unde este pretiulu mai bunu, cá omulu fâra bani gat'a pe lângá creditu si cu ajutoriulu bancelorú, póta ajunge la bani pentru întreprinderi, cá asociatiunile sateniloru suntú la rëndulu lorú, si in sfèrsitu cá comunicatinnea si pe uscatu si pe apa este atátu de usióra astadi, încátu in virtutea comerciului se póte face numai prin comande si asi'a mai departe.

Cu ajutoriulu cărtiloru de cuprinsu religiosu-moralu, poporulu nostru care este in ajunulu demoralisarei si in pragulu coruptiunei, se va intári in credint'i'a in D-dieu, in cinstirea sí in cunósccerea porunciloru lui, se vá familiarizá cu respectarea legiloru basericesci, cu iubirea de-ápópelui, vá ajunge a recunósce cá fapt'a buna nu consista in tînerea serbatoriloru mescocite, ci in ajutorirea celui lipsitu, cá postulu cu móre si mazere nu este adevèrata cale spre mântuire, ci abtînerea dela fapte rele, respective sevèrsirea faptelorú bune duce la mântuire.

Cu ajutoriulu cărtiloru de cuprinsu istoricu-geograficu, poporulu nostru vá ajunge a cunósce nu numai satele si orasiile vecine, si nici pe acestea bine, dar' tier'a intréga, tierile invecinate si lumea intréga. Va ajunge a scí ca cine este, de unde este si unde merge; va ajunge a cunósce némurile sale, vecinii sei, puterea s'a, trecutul si prezentulu seu.

Cu ajutoriulu cărtiloru de cuprinsu fisicu va veni in positiune de a pricepe, ca trasnetulu este o scânteia electrica puternica si cá se descarca acolo unde se produce esplosiunea, dar' nu dupa „Uciga'lu crucea,“ cá masínele, balonulu si telegrafulu nu suntu nesce lucruri ajutate de spiritalusiu; ci suntu nmai supunerea poteriloru firei la inteligenti'a omenésca sí in sfèrsitu cá la Precupu vinu furtune au pentru cá lucra ómenii, ci pentru cá de regula, in aceea di se nimeresce schimbarea atmosfèrica.

Cu ajutoriulu cărtiloru de cuprinsu naturalu va cunósce omulu dela sate soiulu celu mai bunu de vite, vitele caror'a le priesce clim'a nóstra de pe aici, vá cunósce selbateciile (animalele) primejdióse vietii omenesci, sierpii inveninati, va scí deosebitele párti ale trúpului seu, functionarea organeloru, circulatiunea sângelui, cu unu cuventu, se va cunósce pe sine dupa partea sa fisica.

In sfèrsitu prin cetirea de cuprinsu literariu-nationalu, saténulu celu dela fire izestratu cu daru poeticu 'si va cunósce in cercu mai mare poesi'a s'a si prin ea trecutul seu, vá cunósce povestile, colindele sale sí o multíme de lucruri instructive si distractive.

Prin bibliotec'a satésca aru ajunge tieranulu in positie de a recunósce, cá ignorantia este un'a dintre atributiunile seraciei, cá in mesur'a in care inaintéza, spiritulu omenescu, in aceea scade ostenél'a intru imepcarea trebuintieloru vietii, cá ómeniloru trebuie se le remana acele lucrari cari ceru mai puçina putere fisica, dar' mai multa inteligentia, cá functiunea potrei a remasu pe sam'a masíneloru, ér' omulu lucra cu spiritulu, cu intelegintí'a si in sfèrsitu trebuie se pricepa, cá emanciparea de lumea veche si trecerea in cea nóua numai cu ajutoriulu bibliotecei este cu potintia.

Impregiurarea, că pușini ómeni dela sate cari știu cetti știu aprópe de rostu pe Argiru, pe Leonatu si Dorofata, Epistoli'a si Alexandri'a me indémna a constatá, că consciinti'a poporului a ajunsu pe nesemtite in stare de a simți trebuinti'a bibliotecii. Acésta impregiurare me intaresce in credintia, că poporului dela sate nu-i lipsesce poft'a de a ceti, si in acelasi timp, totu acést'a impregiurare me nutresce in nadejdea, că nu va fi departe timpul cându va peri lumea lui „Asia m'amu pomenitu,“ si va resari o lume nóua, lumea principului vietiei, lumea lui „Luminézate si vei fi!“ Intemeietoriulu acestei lumi este bibliotec'a dela sate. Deci infintiati bibliotecii sateniloru, căci ór'a a unsprediecea a sunatu!!

Sibiu, in 22 Brumariu, anulu Dlui 1882.

G. SERBU.

Apelu catra onoratulu publicu romanu.

Natiunile mai civilisate in tóte tempurile au recunoscutu, dar' recunoscú desclinitu in dílele nóstre insemnatulu rolu, ce femei'a are intru desvoltarea si intru directiunea mersului de desvoltare a popóreloru. Destinele acestor'a mare parte suntu puse in manile ei.

„Pre sinulu mamei — dice celebrulu Aimé Martin — pauzéza spiritulu popóraloru, moralurile, prejudetiele, virtutile lorú; cu alte cuvinte civilisatiunea geaului ómenescu.“

Intr'adeveru inriurirea femeii imbraciosiéza viéti'a nóstra intréga, incepéndu dela léganu până la mormentu. Intr'adeveru cine nu scie, ce impresiune adénca, nestérsera, facu in inim'a frageda a copilului plapandu primele cuvinte, sfaturi si indrumari ale mamei, care copilulu nice devenitu june si barbatu nu le mai uita, ci forméza pentru elu totu atâtea sánțe principii caleusatóre si de multe ori mai tari decâtu pasiunile vietiei? Cui nu-i este cunoscutu, că in decursulu istoriei nu odata cugetele, cari la coltiulu caminului femeii'a le-a inspiratu sotiiului seu fura duse de acést'a in foru si determinara întórcerea sortiei, a poporatiunei si a tierei iutregi in spre mai bine sau in spre mai reu?

Nu fàra cuventu s'a atribuitu dreptu aceea in causatiunea templantelorú istorice o parte principale femeiloru. Nu fàra cuventu se póte dice si sustiné, că cumu sunt mamele si sotiele: asia e generatiunea, asia e societatea respectiva.

De asemeni consideratiuni a fostu condusa intelliginti'a romana din Clusiu si giuru, cându inainte de acést'a cu diece ani, la initiativ'a braviloru nostri juni dela universitatea din locu, incepù colectarea unui fondu pentru a infiintiá o scóla romana de de fetitia in fost'a capitala, ér' acumu centrulu culturale alu Transilvaniei. Inteleginti'a romana clusiana a crediutu atunci si crede si astadi, cà in seclulu curentelui atátu de potinte alu ideei nationali ne este ertatu si datorintia si nóue Romaniloru, cá altor'a, a ne aপরá si pastrá viéti'a nationale individuale cu midilócele nóstre si pre cali legali.

Fondulu crescù in diece ani prea puçinu; abia ajunge la sum'a de 3000 fl. v. a. Nu cercamu causele acestui incetinelu progresu si crescamentu. Un'a a fostu de buna sama, trebuie se mar-turimu, puçin'a nóstr'a interesare de afacerile nóstre publice si mai generali. De alta parte inse variele legi scolastice si de egal'a indreptátire a nationalitatiloru, si solemnele promisiuni ale barba-tiloru de statu fruntasi din patri'a nóstra inca ne leganara in anii precedenti in visuri si sperantie, cà acele legi si promisiuni numai ce se voru face odata trupu; cà din diecile de milióne, ce contribescu cele aprópe trei milióne de Romani la sustínerea statului, ni se vá aruncá si nóue macaru o farmitura catu de bagatela pentru institutule nóstre de cultura nationala romanésca.

Se scie, ce deceptiune amará ne prepara pentru tredirea nóstra din acelea vise si sperantie legiuirile dietei patriei nóstre din cesti vr'o doi ani ultimi. Suntemu avisati si in afacerea educatiunei si culturai nóstre romanesci numai si numai la propriele nóstre puteri.

Intre atari impregiurari fatali de grele, avemu datorintia imperiósá se ne cugetamu seriosu si se ne apucamu, cu o óra mai inainte, de a infiintiá institute romanesci pentru instructiunea si educatiune ficeloru si sororiloru nóstre. Nu mai póte fi de adi incolo pentru Romanii din monarchia austro-ungara lucru indife-rente daca finele nóstre fiitórelé sotie si mame romane, se voru cresce si instruí prin institute de ale nóstre, ori cá pana acumu totu prin scóle straine, de unde se ésa unele, daca nu cu rusi-nare si ura, la totu casulu inse cu nepasare fatia de limb'a, reli-giunea sí datinele stramosiesci.

De aceea subscrisulu comitetu alu „Reuniunei fondului pentru infiintiare unei scóle romane de fetitie in Clusiu.“ ísi permite a se adresá in generale càtra toti amicii culturai, éra in speciale càtra onoratulu publicu romanu, càtra tóta suflarea si ánim'a romana, cà intru ajungerea càtu mai curendu a mantuito-riului scopu culturalu-nationalu se nu pregete a-i veni intru aju-toriu. Acést'a fie prin instituirea de colecte in favórea fondului fie pasindu in sírulu membriloru Reuniunei fondului cá fundatori cu 100 fl. v. a. odata pentru totu-déun'a, au cá membri ordinari cu cotisatiunue de 2 fl. pre anu. Listele de suscriptiune, numerisate si alaturate la acestu apelu. p. t. dómnele si domnii colec-

tanti se binevoiéscă a le retransmisi împreună cu rezultatul operatului d-lui cassariu alu subscribului comitetu. Vasiliu S. Podoba (Clusiu, strad'a carbuniloru Nr. 6), la care au a se adresă pentru liste si alti amici ai educatiunii romane, cari au binevoitu a se insarcina cu asemenea colectari.

Sorori romane si frati romani! In numele mosiloru si stramosiloru si in numele nepotiloru si strănepotiloru nostri ne îndreptăm cãtra voi cu acestu apelu fratiescu. Cei-a printre tôte fatalitatile seclorulu ne eredita limb'a, relegea, fiint'a romana intacta; cesti-a suntu in dreptu a pretinde dela noi, se le transmittem nestirbata ereditatea strabuna. Se ne punemu dreptu aceea cu totii umeru la umeru. Fie-care din noi, micu si mare, avutu si seracu, dupa putere se depunemu ojolulu nostru pre altariulu culturai romanesci, astadi in speciale alu culturai si cresterii fetitiei romane. In ea vomu capeta prin ast'a unu nou si putinte factoru alu existintiei si progresului nostru. Jertfa nãstra vã procede frupte inmiite pana in cele mai departate generatiuni, cari ne voru binecuvanta.

Din sedinti'a comitetului „Reuniunii fondului pentru infiintarea unei scole romane de fetitie in Clusiu.“

Clusiu, 29 Martiu 1883.

ALESANDRU BOHATIELU m. p., DR. GREGORIU SILASI m. p.,
presedinte. / Central University Library actuarium.

Rogatiune de multiamita a morbosului insanatosiatu.

Dómne, cine 'n lume are,
Cã tine asiã putere,
Se scie dá vindecare
Ori la ce chinu si dorere.

Cine-i Dómne cá si tine
De bunu si 'nduratu,
Ce din ból'a grea pre mine
Cu-alu teu braçiu mai redica'u?

Stãm cuprinsu de suferintia
Si de mórte-amenintiatu:
Dar' tu vecinica fiintia
De dorere mai scapatu . . .

Multiemescu-ti dara tãe,
Prea 'ndurate Domnedieu,
Si de-acum pana 'n vecia
Me inchinu neamului teu.